

СЪДЪРЖАНИЕ

Новият управител на Националния осигурителен институт	3
Осигуряването в числа	
Мила Шишева – Размер на осигурителните вноски за ДОО, съотношение при разпределянето им и обхват на ДОО и ДЗПО за периода от 1.01.1949 до 31.12.2010 г.	4
Румяна Станчева – Промени в Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица, в сила от 1 януари 2010 г.	12
Пенсии	
Пенсиите, изплащани от държавното обществено осигуряване, към началото на 2010 г.	17
Антоанета Ганчева, Антония Георгиева – Развитие и състояние на Учителския пансионен фонд	19
Безработица	
Кина Койчева – Паричните обезщетения за безработица през 2009 г.	23
Евроинтеграция	
България по пътя към Европа	25
Георги Желев – Формуляр Е 104 – сумиране на осигурителни периоди и придобиване на здравноосигурителни права	29
Минало	
Валентина Минчева – 120 г. от първото законоположение за пенсиите на министрите	31

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година IX, брой 1, 2010

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Антоанета Ганчева
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева

Предпечат Калина Минчева

Печат СД "Симолини-94"

Формат 60 x 90/8

Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

НОВИЯТ УПРАВИТЕЛ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

На 5.03.2010 г. с решение на Народното събрание (обн. ДВ, брой 20, от 12 март 2010 г.) на основание чл. 84, т. 8 и чл. 86, ал. 1 от Конституцията на Република България и чл. 37, ал. 1 и чл. 39 от Кодекса за социално осигуряване Христина Митрева беше избрана за управител на Националния осигурителен институт с мандат до 21 май 2013 г.

Христина Велчева Митрева е родена на 15 август 1949 г. в гр. София.

През 1971 г. се дипломира във ВИИ “Карл Маркс” (днес УНСС), специалност „статистика”.

Професионален опит:

1971–1990 г. – работи като научен сътрудник в Научен център по статистика;

1991–1997 г. – работи в Доброволен пенсионен фонд „България”, застрахователно акционерно дружество „България-Живот”, Главно управление „Социално осигуряване” към МТСП;

1997–2009 г. – Главен актюер и главен директор на Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране” в Националния осигурителен институт;

2009–2010 г. – заместник-министър в Министерство на труда и социалната политика.

Представителство:

1998–2000 г. – представител на НОИ в Междуведомствената комисия по пенсионната реформа;

2000–2004 г. – представител на НОИ в Комисията по “Координация на социалното осигуряване” в Съвета на Европа;

2002–2004 г. – представител на НОИ в Комисията по трудовите злоупотреби и професионалните заболявания към ЕВРОСТАТ;

От 2000 г. досега – представител на НОИ в работните групи с Международния валутен фонд, Световна банка, Международната асоциация по социално осигуряване, Международната организация по труда и други международни организации;

От март 2009 г. с петгодишен мандат – Независим член на Европейския консултативен статистически комитет към Европейския парламент и Европейската комисия;

От януари 2009 г. – Председател на Националния статистически съвет.

Допълнителна квалификация:

1995–1996 г. – курс за правоспособност и квалификация, организиран от Института на актюерите – Оксфорд и Факултета по актюерство – Единбург.

Квалификационни курсове, обучения и семинари, организирани от администрацията по социално осигуряване на САЩ, Департамента по труда на САЩ, Съвета на Европа.

Участия в проекти:

– Разработване на сравнителни анализи и доклади на базата на статистически данни за международни сравнения, свързани с координацията на социалното осигуряване към Съвета на Европа, Международната организация на труда, Международната асоциация по социално осигуряване, ЕВРОСТАТ, МВФ и Световната банка;

– Участия в международни проекти по линия на Съвета на Европа, програмите “ФАР” и “Консенсус” за пенсионната реформа в България;

– Ръководител на втори компонент по проекта “Администриране на социалното осигуряване и подобряване институционалните възможности на Националния осигурителен институт”, финансиран от Световната банка.

Владее английски, чешки и руски език.

Омъжена с една дъщеря.

РАЗМЕР НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ВНОСКИ ЗА ДОО, СЪОТНОШЕНИЕ ПРИ РАЗПРЕДЕЛЯНЕТО ИМ И ОБХВАТ НА ДОО И ДЗПО ЗА ПЕРИОДА ОТ 1.01.1949 ДО 31.12.2010 Г.

Мила Шишева,
главен експерт в отдел “Анализ и стратегическо планиране”
в ГД “АПП” в НОИ

I. Работещи по трудови, служебни и приравнените на тях правоотношения

➤ От 1.01.1949 до 28.02.1991 г. размерът на осигурителната вноска е общ и покрива всички осигурителни рискове. Начислява се върху изплатеното брутно трудово възнаграждение и е изцяло за сметка на работодателя:

- от 1.01.1949 до 31.12.1972 г. – 12,5%;
- от 1.01.1973 до 30.09.1979 г. – 20,0%;
- от 1.10.1979 до 28.02.1991 г. – 30,0%;

– от 12.09.1989 г. се въвежда допълнителна осигурителна вноска само за *трудова злополука и професионално заболяване в размер на 2,0%, която се запазва до 1.07.1999 г.*

➤ От 1.03.1991 до 28.02.1996 г. осигурителната вноска се диференцира според условията на труд:

- за *първа категория труд* – 50,0%;
- за *втора категория труд* – 45,0%;
- за *трета категория труд* – 35,0%.

Целият размер на осигурителната вноска продължава да е за сметка на работодателя и се начислява върху изплатеното брутно месечно трудово възнаграждение на наетото лице.

➤ От 1.03.1996 до 30.06.1999 г. размерът на осигурителната вноска за всички категории труд се **увеличава с 4%**, като едновременно с това се

въвежда и **личната осигурителната вноска** от осигурено лице в размер на **2,0%**:

- за *първа категория труд* – 54,0%, в т.ч. от *работодател* – 52,0%
- за *втора категория труд* – 49,0%, в т.ч. от *работодател* – 47,0%
- за *трета категория труд* – 39,0%, в т.ч. от *работодател* – 37,0%

▪ От 1.01.1997 г. фондово се обособява **Учителски пенсионен фонд (УчПФ)**, като осигурителната вноска е 3,0% и е за сметка на работодателя.

▪ Определя се **максимален месечен размер на осигурителния доход до 10 минимални работни заплати за страната (МРЗ)**. Осигурителният доход е изплатеното за месеца брутно трудово възнаграждение, ограничено до размера на 10 МРЗ. **Тези параметри на осигурителния доход се запазват до 31.12.2001 г.**

➤ От 1.07.1999 до 31.12.1999 г. се **намалява общият размер** на осигурителната вноска на осигурените за всички осигурителни случаи и всички категории труд с **2,3%**, в т.ч. с 1,3% за сметка на работодателя и с 1,0% личната осигурителна вноска, която става **1,0%**. При същия размер на осигурителния доход вноските са:

- за *първа категория труд* – 50,7%, в т.ч. от *работодател* – 49,7%;
- за *втора категория труд* – 45,7%, в т.ч. от *работодател* – 44,7%;

– за **трета категория труд** – **35,7%, в т.ч. от работодателя** – **34,7%**.

▪ В зависимост от обхвата на задължително осигурените социални рискове, наетите по трудови правоотношения лица са обособени в две групи – осигурени за всички осигурителни социални рискове и осигурени само за трудова злополука и професионална болест.

– Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за **повече от 5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, се осигуряват задължително за всички осигурителни социални рискове.

– Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за **не повече от 5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, се осигуряват задължително само за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска за този осигурителен риск е **10,0%** и е изцяло за сметка на работодателя;

➤ **От 1.01.2000 г. влезе в сила Кодексът за задължително обществено осигуряване (КЗОО):**

▪ Средствата на Държавното обществено осигуряване се разпределят в обособените три осигурителни фонда: “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и “Трудова злополука и професионална болест”.

➤ Нормативно се въвежда за работещите при условията на първа и втора категория труд **допълнителното задължително пенсионно осигуряване в професионален фонд**. Размерът на осигурителната вноска за **първа категория труд е 12,0%, а за втора – 7,0%** и е изцяло за сметка на работодателя. Тези размери на осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване се запазват до 31.12.2010 г.

▪ **Размерите на осигурителните вноски за фондовете на ДОО се определят за всеки от фондовете със Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година, съобразно обхванатите осигурителни рискове. Уеднаквява се размерът на осигурителната вноска за ДОО за работещите при условията на **първа и втора категория труд с работещите при условията на трета категория, като разликата от 3,0% осигурителна вноска над тази за трета категория труд, е за фонд “Пенсии” и е изцяло за сметка на работодателя**. Вноските са в размери:**

1) За **първа и втора категория труд** общо **38,7%**, в т.ч. за:

– фонд “Пенсии” – **35,0%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;

– фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**.

2) За **трета категория труд** общо **35,7%**, в т.ч.:

– фонд “Пенсии” – **32,0%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;

– фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**.

▪ **Осигурителните вноски** (без тези за трудова злополука и професионална болест, които са изцяло за сметка на работодателя), начислени върху brutните трудови възнаграждения на наетите лица, се разпределят между работодател и осигурено лице в съотношение **80:20**. Това съотношение се запазва до 31.12.2001 г.

▪ Размерът на осигурителната вноска за **Учителския пенсионен фонд** от 3,0% нараства на **4,3%** и е за сметка на работодателя.

▪ Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за **не повече от 5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, се осигуряват задължително само за трудова злополука и професионална болест. Размерът на осигурителната вноска за **ТЗПБ** от 10,0% е **намален на 0,7%** и е изцяло за сметка на работодателя;

➤ **От 1.01.2001 г. се намалява с 3,0%** общият размер на осигурителната вноска за всички категории труд, като това намаление е изцяло за фонд “Пенсии”:

1) За **първа и втора категория труд** общо **35,7%**, в т.ч. за:

– фонд “Пенсии” – **32,0%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;

– фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**.

2) За **трета категория труд** общо **32,7%**, в т.ч.:

– фонд “Пенсии” – **29,0%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;

– фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**.

▪ Осигурителната вноска за периодите на **временна неработоспособност** или бременност и раждане е в размер на **29%**. Внася се във фонд “Пенсии” и е за сметка на работодателя или самоосигуряващото се лице;

➤ **От 1.01.2002 г.** в обхвата на ДОО се включ-

ва и рискът “безработица”, като се създава фонд “Безработица” с размер на осигурителната вноска **4,0%**. Размерите на осигурителните вноски по категории труд и фондовете на ДОО за периода **1.01.2002–31.12.2004** г. са:

1) За *първа и втора категория труд* общо **39,7%**, в т.ч. за:

- фонд “Пенсии” – **32,0%**;
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**;
- фонд “Безработица” – **4,0%**.

2) За *трета категория труд* общо **36,7%**, в т.ч.:

- фонд “Пенсии” – **29,0%**;
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;
- фонд “Трудова злополука и професионална болест” – **0,7%**.
- фонд “Безработица” – **4,0%**.

▪ Осигурителната вноска за периодите на **временна неработоспособност** или бременност и раждане е в размер на **21,75%** за родените преди 1.01.1960 г. и **20,25%** (за 2004 г. – **19,50%**) за родените след 31.12.1959 г. Внася се във фонд “Пенсии” и е за сметка на работодателя или самоосигуряващото се лице.

▪ Задължително осигурени само за инвалидност общо заболяване, старост и смърт (фонд “Пенсии”) са работещите **без трудово правоотношение**, които получават възнаграждение равно или над една МРЗ, след намаляването му с нормативно признатите разходи, ако не са осигурени на друго основание. Размерът на осигурителната вноска е **29%**.

▪ Върху изплатените средства за **социални разходи**, давани пряко на работниците и служителите, се внася осигурителна вноска в размерите за фонд “Пенсии” и ДЗПО (УчПФ), като се разпределя между работодател и осигурен в съотношение **75:25**.

▪ За **Учителския пенсионен фонд** – **4,3%** допълнително за сметка на работодателя.

▪ Работниците и служителите, наети на работа при един или повече работодатели за не повече от **5 работни дни (40 часа)** през един календарен месец, **вече се осигуряват задължително за инвалидност, старост и смърт и за трудова злополука и професионална болест** с размер на осигурителната вноска **29,7%** (29,0% за фонд “Пенсии” + 0,7% за фонд “ТЗПБ”).

▪ Определя се **максимален размер на осигу-**

рителния доход за 2002 г. – **850,0 лв.**, за 2003 г. – **1000 лв.** и за 2004 г. – **1200 лв.**

▪ При разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице за фондовете “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” съотношението за трите години се запазва на **75:25**.

▪ Въведе се допълнително задължително пенсионно осигуряване в **универсален пенсионен фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. Размерът на осигурителната вноска за тях се приспада от размера на вноската за фонд “Пенсии”, като за 2002–2003 г. е **2,0%**, а за 2004 г. – **3%**. Разпределението между работодател и осигурен е в съотношението **75:25**.

➤ **От 1.01.2003 г. се въвеждат задължителни минимални прагове за месечен осигурителен доход.** Осигурителните вноски за наетите по трудови, служебни и приравнените на тях правоотношения се дължат върху получените брутни трудови възнаграждения, но не по-малко от минималния месечен осигурителен доход, определен по 48 основни икономически дейности и 9 квалификационни групи професии.

▪ Доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, включва всички възнаграждения и други доходи от трудова дейност, ограничени до максималния месечен размер на осигурителния доход.

▪ От 1.01.2003 г. се въвежда **задължителна регистрация на трудовите договори** в НОИ.

➤ **От 1.01.2005 г. се въвежда диференцирана вноска (от 0,4% до 1,1%) за фонд “ТЗПБ”, намалява се с 0,5% вноската за фонд “Безработица” и отпада внасянето на осигурителни вноски върху изплатените обезщетения.** Размерите на осигурителните вноски по фондовете на ДОО и категории осигурени лица (без ТЗПБ) са следните:

1) За *първа и втора категория труд* общо **38,5%** за родените преди 1.01.1960 г. и **35,5%** за родените след 31.12.1959 г., като по фондове разпределението е:

- фонд “Пенсии” – **32%** за родените преди 1.01.1960 г. и **29%** за родените след 31.12.1959 г.;
- фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;
- фонд “Безработица” – **3,5%**.

2) За *трета категория труд* общо **35,5%** за родените преди 1.01.1960 г. и **32,5%** за родените след 31.12.1959 г., като разпределението по фондове е:

- фонд “Пенсии” – **29%** за родените преди

1.01.1960 г. и **26%** за родените след 31.12.1959 г.;
– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,0%**;

– фонд “Безработица” – **3,5%**.

3) От 1.01.2005 г. се въвежда **диференцирана вноска за фонд “ТЗПБ”** по групи икономически дейности и степен на риска в съответната икономическа дейност, като размерът ѝ е:

- за първо ниво на риска – 0,4%;
- за второ ниво на риска – 0,5%;
- за трето ниво на риска – 0,7%;
- за четвърто ниво на риска – 0,9%;
- за пето ниво на риска – 1,1%.

▪ От 1.01.2005 г. **не се дължи осигурителна вноска за периодите на временна неработоспособност** или бременност и раждане.

▪ Наетите при един или повече работодатели до **5 работни дни (40 часа)** в месеца се осигуряват, **независимо от възнаграждението**, с осигурителна вноска в размер на **29%** за пенсия и допълнително диференцираният размер на вноската за ТЗПБ.

▪ Задължително осигурени само за инвалидност общо заболяване, старост и смърт (фонд “Пенсии”) са работещите **без трудово правоотношение**, които получават възнаграждение равно или над една МРЗ, след намаляването му с нормативно признатите разходи, ако не са осигурени на друго основание. Размерът на осигурителната вноска е **29%**.

▪ Върху изплатените средства за **социални разходи**, давани пряко на работниците и служителите, се внася осигурителна вноска в размерите за фонд “Пенсии” и ДЗПО (УФ), като се разпределя в съотношение **70:30**.

▪ За **Учителския пенсионен фонд** – **4,3%** допълнително за сметка на работодателя.

▪ За допълнителното задължително пенсионно осигуряване в **универсален пенсионен фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. – **3%**, като разпределението между работодател и осигурен е в съотношение 70:30.

▪ Определя се **максимален** месечен размер на осигурителния доход от **1300 лв.**

▪ При разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице за фондовете “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” съотношението е **70:30**.

➤ През 2006 г. се извърши **разделяне на институционалните отговорности** по изпълнение на приходната (НАП) и разходната (НОИ) част на

КБДОО. **Значително се промениха общите размери на осигурителните вноски** в резултат на:

– **намаляване** на осигурителната вноска за фонд “Пенсии” с **6%**;

– **повишаване** на осигурителната вноска за ДЗПО – универсални фондове, с **1%**;

– **преструктуриране** на осигурителните вноски между фондовете “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица”, като за първия фонд вноската е увеличена с **0,5%** за сметка на същото намаление за втория фонд.

▪ Размерите на осигурителните вноски по фондовете на ДОО и категории осигурени лица (без ТЗПБ) за периода **1.01.2006–30.09.2007 г.** са следните:

1) За **първа и втора категория труд** общо **32,5%** за родените преди 1.01.1960 г. и **28,5%** за родените след 31.12.1959 г., като по фондове разпределението е:

– фонд “Пенсии” – **26%** за родените преди 1.01.1960 г. и **22%** за родените след 31.12.1959 г.;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **3,0%**.

2) За **трета категория труд** общо **29,5%** за родените преди 1.01.1960 г. и **25,5%** за родените след 31.12.1959 г., като разпределението по фондове е:

– фонд “Пенсии” – **23%** за родените преди 1.01.1960 г. и **19%** за родените след 31.12.1959 г.;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **3%**.

▪ За допълнителното задължително пенсионно осигуряване в **универсален фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. – осигурителната вноска нараства на **4%**, като разпределението между работодател и осигурен е в съотношение 65:35.

▪ Определя се **максимален** месечен размер на осигурителния доход от **1400 лв.**

▪ При разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице за фондовете “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” съотношението е **65:35**.

▪ Със Закона за гарантиране на вземанията на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателите от **1.01.2006 г.** се създаде специален **фонд “Гарантирани вземания на работниците и служителите”** (ГВРС), администриран от НОИ. Размерът на вноската е **0,5%** и е за сметка на работодателя.

▪ Изгради се **архивно стопанство** с мрежа от

архивни центрове за съхраняване на осигурителните документи от прекратили дейността си организации и предприятия;

➤ **От 1.10.2007 г. се намалиха** осигурителните вноски за фонд “Пенсии” с **1%** и за фонд “Безработица” с **2%**. Размерите на осигурителните вноски по фондовете на ДОО и категории осигурени лица (без ТЗПБ) за периода **1.10.2007–31.12.2008 г.** са следните:

1) **За първа и втора категория труд** общо за родените преди 1.01.1960 г. – **29,5%**, и за родените след 31.12.1959 г. – **24,5%**, като по фондове разпределението е:

– фонд “Пенсии” – **намаляване на вноската с 1%** от 1.10.2007 г., като за родените преди 1.01.1960 г. – **25%**, за родените след 31.12.1959 г. – **20%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – запазване на осигурителната вноски от **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **намаляване на вноската от 1.10.2007 г. с 2%**, като от 1.10.2007 г. размерът ѝ е **1%**;

2) **За трета категория труд** общо за родените преди 1.01.1960 г. – **26,5%**, и за родените след 31.12.1959 г. – **21,5%**, като по фондове разпределението е:

– фонд “Пенсии” – **намаляване на вноската с 1%** от 1.10.2007 г., като за родените преди 1.01.1960 г. – **22%** и за родените след 31.12.1959 г. – **17%**;

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **1%**.

▪ За допълнителното задължително пенсионно осигуряване в **универсален фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г., осигурителната вноски **нараства на 5%**, като разпределението между работодател и осигурен е в съотношение 65:35.

▪ **Максималният** месечен размер на осигурителния доход от 1400 лв. за 2007 г. **нараства от 1.01.2008 г. на 2000 лв.**

▪ При разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице за фондовете “Пенсии”, “Общо заболяване и майчинство” и “Безработица” за **2007 г.** съотношението е **65:35**, а за **2008 г.** то се променя на **60:40**.

➤ **От 1.01.2009 г.** нормативно се регламентира участието на **държавата** при набирането на средства по фонд “Пенсии” чрез трансфер в размер **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. **Намаляване на осигурителната вноски за фонд**

“Пенсии” с **4%**. Определените размери на осигурителните вноски са:

1) **За първа и втора категория труд** общо за родените преди 1.01.1960 г. – **25,5** и за родените след 31.12.1959 г. – **20,5%**, като разпределението по фондове е:

– фонд “Пенсии” – за родените преди 1.01.1960 г. – **21%** (при съотношение между работодател и осигурен **13:8** на сто), за родените след 31.12.1959 г. – **16%** (при съотношение между работодател и осигурен **10,2:5,8** на сто);

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – запазване на осигурителната вноски от **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **1%**.

2) **За трета категория труд** общо за родените преди 1.01.1960 г. – **22,5%**, и за родените след 31.12.1959 г. – **17,5%**, като по фондове разпределението е:

– фонд “Пенсии” – за родените преди 1.01.1960 г. – **18%** (при съотношение между работодател и осигурен **10:8** на сто); за родените след 31.12.1959 г. – **13%** (при съотношение между работодател и осигурен **7,2:5,8** на сто);

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – запазване на осигурителната вноски от **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **1%**.

▪ Запазва се размерът на осигурителната вноски за допълнителното задължително пенсионно осигуряване в **универсален фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. – **5%**, и разпределението между работодател и осигурен е в съотношение **2,8:2,2** на сто.

▪ Запазва се **максималният** месечен размер на осигурителния доход от **2000 лв.** Осигурителните вноски се дължат както върху изплатените, така и върху **начислените, но неизплатени** брутни трудови възнаграждения.

▪ Съотношението при разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице в размер на **60:40** се запазва само при вноските за фонд “Общо заболяване и майчинство” и фонд “Безработица”;

➤ **От 1.01.2010 г.** държавата участва при набирането на средства във фонд “Пенсии” чрез трансфер в размер **12 на сто** върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. **Намаляване на осигурителната вноски за фонд “Пенсии” с 2%**. Определените размери на осигурителните вноски са:

1) **За първа и втора категория труд** общо за родените преди 1.01.1960 г. – **23,5**, и за родените след 31.12.1959 г. – **18,5%**, като разпределението

по фондове е:

– фонд “Пенсии” – за родените преди 1.01.1960 г. – **19%** (при съотношение между работодател и осигурен (**11,9:7,1** на сто), за родените след 31.12.1959 г. – **14%** (при съотношение между работодател и осигурен (**9,1:4,9** на сто);

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – запазване на осигурителната вноска от **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **1%**.

2) За трета категория труд общо за родените преди 1.01.1960 г. – **20,5%**, и за родените след 31.12.1959 г. – **15,5%**, като по фондове разпределението е:

– фонд “Пенсии” – за родените преди 1.01.1960 г. – **16%** (при съотношение между работодател и осигурен (**8,9:7,1** на сто), за родените след 31.12.1959 г. – **11%** (при съотношение между работодател и осигурен (**6,1:4,9** на сто);

– фонд “Общо заболяване и майчинство” – запазване на осигурителната вноска от **3,5%**;

– фонд “Безработица” – **1%**.

▪ Запазва се размерът на осигурителната вноска за допълнителното задължително пенсионно осигуряване в **универсален фонд** за лицата, родени след 31.12.1959 г. – **5%**, като от работодател – **2,8** и от осигурените лица – **2,2 на сто**.

▪ Запазва се **максималният** месечен размер на осигурителния доход от **2000 лв.** Осигурителните вноски се дължат върху получените, включително начислените и неизплатените, брутни месечни трудови възнаграждения или неначислените месечни възнаграждения, но не по-малко от определения минимален осигурителен доход по основни икономически дейности и квалификационни групи професии. За лицата, за които не е определен минимален осигурителен доход, осигурителни вноски се дължат върху минималната месечна работна заплата за страната за съответния период.

▪ Съотношението при разпределението на осигурителните вноски между работодател и осигурено лице в размер на **60:40** се запазва при вноските за фонд “Общо заболяване и майчинство” и фонд “Безработица”.

II. Осигуряващи се за своя сметка и на свой риск (самоосигуряващи се лица)

Лицата, осигуряващи се за собствена сметка (самонаетите лица), са задължени да се осигуряват за своя сметка за пенсия и по желание за всички осигурени рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица – в процент от

избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-нисък от нормативно определения за тази категория осигурени и по-висок от максимално определения със Закона за бюджета на ДОО за съответния период, като:

➤ От **12.09.1989 до 20.07.1992 г.** върху месечен осигурителен доход не по-малко от **1** и не по-голям от **4 минимални работни заплати (МРЗ)** за страната и размер на осигурителната вноска **30%**;

➤ От **21.07.1992 до 8.10.1993 г.** осигурителният доход е от **1 до 5 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **20%** за фонд “Пенсии” и по желание за фонд “Общо заболяване и майчинство” – **30%**;

➤ От **9.10.1993 до 28.02.1996 г.** осигурителният доход е от **1 до 8 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **20%** за фонд “Пенсии” и по желание за фонд “Общо заболяване и майчинство” – **30%**;

➤ От **1.03.1996 до 31.12.1999 г.** осигурителният доход е от **2 до 10 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **22%** за фонд “Пенсии”, а ако се осигуряват по желание и за фонд “Общо заболяване и майчинство” – **32%**;

➤ За **2000 г.** избраният месечен осигурителен доход е от **2 до 10 МРЗ** със задължителен размер на осигурителната вноска **32%** за фонд “Пенсии” и по желание за фонд “Общо заболяване и майчинство” – **35%**.

▪ **Годишното изравняване** на осигурителния доход се прави въз основа на доходите, декларирани в годишната данъчна декларация по Закона за облагане доходите на физическите лица, като разликата между декларирания доход и сбора на доходите, върху които авансово са внасяни осигурителни вноски. Осигурителни вноски от лицата се внасят в размера за фонд “Пенсии”.

▪ За **земеделските производители** минималният осигурителен доход е **50 на сто** от определения минимален доход за самоосигуряващите се, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност**, минималният осигурителен доход е **50 на сто от определения за земеделските производители**;

➤ За **2001 г.** се запазват размерите на осигурителния доход от **2 до 10 МРЗ** и годишно върху доходите от данъчната декларация, като задължителният размер на осигурителната вноска е намален с **3%** и за осигуряващите се само за пенсия е **29%**, а по желание за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица – **32%**;

➤ За **2002 г.** определеният минимален осигурителен доход е **170 лв.**, а максималният – **850 лв.**

и годишно върху трудовите доходи от данъчната декларация. Задължителният размер на осигурителната вноска е **29%** за родените преди 1.01.1960 г. и **27%** за родените след 31.12.1959 г. През годината самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват авансово и *по желание за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица*, като размерът на осигурителната вноска е **32%** за родените преди 1.01.1960 г. и **30%** за родените след 31.12.1959 г. За родените след 31.12.1959 г. разликата в осигурителната вноска от **2%** се превежда в избран от тях универсален фонд към задължителното пенсионно осигуряване.

- Минималният месечен осигурителен доход за земеделските производители е **85 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 42,50 лв.** Те не подлежат на годишно облагане;

- **За 2003 г.** размерът на минималния месечен осигурителен доход е **200 лв.**, а на максималния – **1000 лв.** Запазват се размерите и разпределението на осигурителните вноски от 2002 г.

- **Окончателният размер** на осигурителния доход се определя въз основа на доходите, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по ЗОДФЛ като разлика между декларирания доход и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Осигурителните вноски се внасят в размера за фонд “Пенсии” – **29%**.

- Минималният месечен осигурителен доход за земеделските производители е **100 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 50 лв.** Те не подлежат на годишно облагане;

- **За 2004 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 200 и 1200 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация.

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **29%**, а ако се осигуряват за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица – **32%**;

- **За 2005 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 220 и 1300 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация.

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **29%**, а ако се осигуряват за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица – **32%**. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителна вноска за ДОО – **26%** и **3%** в ДЗПО за универсален пенсионен фонд.

- Минималният месечен осигурителен доход за земеделските производители е **110 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 55 лв.** Те не подлежат на годишно облагане.

- **За 2006 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 220 и 1400 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация.

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **23%** за родените преди 1.01.1960 г. и **19%** за родените след 31.12.1959 г., а ако се осигуряват и за общо заболяване и майчинство съответно **26,5%** и **22,5%**. Осигурителна вноска за родените след 31.12.1959 г. за ДЗПО за универсален пенсионен фонд на **раства на 4%**;

- **За 2007 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 220 и 1400 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация.

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е до 30.09.2007 г. – **23%**, а от 1.10.2007 г. – **22%**. Тези от тях, които са избрали да се осигуряват за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица, до 30.09.2007 г. е **26,5%**, а от 1.10.2007 г. – **25,5%**. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителна вноска за фонд “Пенсии” на ДОО до **30 септември – 18% и 5%** в ДЗПО за универсален пенсионен фонд, от **1.10.2007 г. съответно 17% за ДОО и 5%** за ДЗПО;

- **За 2008 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 240 и 2000 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация.

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **22%**. Тези от тях, които са избрали да се осигуряват за всички осигурителни рискове, без ТЗПБ и безработица – **25,5%**. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителна вноска за фонд “Пенсии” на ДОО **17% за ДОО и 5%** за универсален пенсионен фонд на ДЗПО.

- Минималният месечен осигурителен доход за земеделските производители е **120 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 60 лв.** Те не подлежат на годишно облагане;

- **За 2009 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 260 и 2000 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация. Минималният месечен размер за регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводи-

тели е **130 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 65 лв.**

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **18%**. Тези от тях, които са избрали да се осигуряват и за общо заболяване и майчинство – **21,5%**, а за родените след 31.12.1959 г. – **16,5%**. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителна вноска за фонд “Пенсии” на ДОО **13% за ДОО** и **5%** за универсалните фондове на ДЗПО.

- Минималният месечен осигурителен доход за земеделските производители е **130 лв.**, а за тези, които упражняват **само земеделска дейност – 65 лв.** Те не подлежат на годишно облагане;

- За **2010 г.** самоосигуряващите се лица внасят осигурителни вноски за своя сметка върху избран **осигурителен доход между 420 и 2000 лв.** и годишно върху доходите от данъчната декларация. Минималният месечен размер за регистрираните **земеделски производители и тютюнопроизводители е 240 лв.**

- Размерът на осигурителната вноска за избраните да се осигуряват само за пенсия е **16%**. Тези от тях, които са избрали да се осигуряват и за общо заболяване и майчинство – **19,5%**, а за родените след 31.12.1959 г. – **14,5%**. Родените след 31.12.1959 г. дължат осигурителна вноска за фонд “Пенсии” на ДОО **11% за ДОО** и **5%** за универсалните фондове на ДЗПО.

- Окончателният размер на месечния осигурителен доход се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по ЗДДФЛ и не може да бъде по-малък от минималния и по-голям от максималния месечен осигурителен доход. Окончателните осигурителни вноски се дължат върху годишния осигурителен доход в размерите за фонд “Пенсии” и за допълнителното задължително пенсионно осигуряване в срока за подаване на данъчната декларация. Годишният осигурителен доход се определя като разлика между декларирания или **определения с влязъл в сила ревизионен акт по ДОПК** облагаем доход и сбора от доходите, върху

които са внасяни авансово осигурителни вноски. Когато с данъчната декларация за предходната година са декларирани доходи, получени за извършена дейност през минали години, или е **определен с влязъл в сила ревизионен акт по ДОПК по-висок или по-нисък облагаем доход**, лицето подава и коригираща справка за осигурителния доход за съответната година.

- От 1.01.2010 г. **морските лица задължително** се осигуряват **изцяло за своя сметка** за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост, смърт, трудова злополука и професионална болест върху избран месечен осигурителен доход между минималния (**420 лв.**) и максималния (**2000 лв.**) месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО. По **свой избор** те могат да се осигуряват изцяло за своя сметка и **за безработица**.

- Те не определят окончателен размер на осигурителния доход от трудово правоотношение като морски лица;

- Когато получават доходи на различни основания, осигурителни вноски до максималния месечен размер на осигурителния доход се внасят върху сбора от осигурителните им доходи за месеца по следния ред:

- 1) доходи от дейности по трудови и служебни правоотношения и приравнените на тях (по чл. 4, ал. 1 и 2 от КСО);

- 2) осигурителния доход като морски лица;

- 3) осигурителен доход като самоосигуряващи се лица;

- 4) доходи за работа без трудови правоотношения.

- Дължимите осигурителни вноски за тях се удържат от brutните им трудови възнаграждения за съответния месец и се внасят от работодателя при изплащането им. Вноски от авансовите плащания не се удържат освен в случаите, когато за съответния месец е изплатен само аванс. Когато възнагражденията са **начислени, но не са изплатени, или не са начислени, осигурителните вноски се внасят от работодателя** до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.

ПРОМЕНИ В НАРЕДБАТА ЗА ОБЩЕСТВЕННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА САМООСИГУРЯВАЩИТЕ СЕ ЛИЦА, БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА РАБОТА В ЧУЖБИНА И МОРСКИТЕ ЛИЦА, В СИЛА ОТ 1 ЯНУАРИ 2010 Г.

Румяна Станчева,
главен експерт в Главна дирекция
“Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване”

Редът за осигуряване на самоосигуряващите се лица, на лицата, работещи без трудово или служебно правоотношения, на съпругите/съпрузите на дългосрочно командированите служители в дипломатическа служба, на изпратените на работа в чужбина от български работодател или посредническа организация се урежда с Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина. С Постановление № 332 на Министерски съвет от 30 декември 2009 г., публикувано в бр. 2 на Държавен вестник от 8 януари 2010 г., са направени изменения и допълнения в наредбата. От 1 януари 2010 г. с тази наредба се определя и редът за осигуряване на морските лица по чл. 4, а от Кодекса за социално осигуряване (КСО) и заглавието ѝ е променено така: **“Наредба за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица”**.

Съгласно чл. 1, ал. 1 от наредбата, задължението за осигуряване на самоосигуряващите се лица по чл. 4, ал. 3, т. 1–4 от КСО възниква от деня на започване или възобновяване на трудовата дейност и продължава до нейното прекъсване или прекратяване. На основание ал. 2 на чл. 1 започването, прекъсването, възобновяването или прекратяването на всяка трудова дейност, за която е регистрирано самоосигуряващото се лице, се установяват с декларация по утвърден образец от изпълнителния директор на Националната агенция за приходите. Дейностите, които пораждат задължение за регистрация и осигуря-

ване като самоосигуряващо се лице по чл. 4, ал. 3, т. 1–4 от КСО, са:

- упражняване по регистрация на свободна професия и/или занаятчийска дейност;
- упражняване на дейност като едноличен търговец, собственик и съдружник в търговско дружество, като член на неперсонифицирано дружество;
- упражняване на дейност като земеделски производители и тютюнопроизводителите след регистрация по установен ред.

Декларацията, подписана от самоосигуряващото се лице, се подава в компетентната териториална дирекция на НАП в 7-дневен срок от настъпване на обстоятелството. Компетентна териториална дирекция за физическите лица, включително за едноличните търговци, е териториалната дирекция на НАП по постоянен адрес на лицето. В сила от 1 януари 2010 г. е направено допълнение в тази разпоредба, с което се определят периодите, през които самоосигуряващите се не трябва да подават декларация за прекъсване на дейността. Декларация за прекъсване на дейността не се подава от самоосигуряващите се, осигурени за общо заболяване и майчинство, за периодите по чл. 9, ал. 2, т. 5 от КСО. Това са:

- периодите, през които самоосигуряващите се получават парични обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане и отглеждане на малко дете, както и
- периодите на временна неработоспособност, бременност и раждане и отглеждане на малко дете, за които самоосигуряващите се не са имали право

на парично обезщетение, защото не са имали необходимия осигурителен стаж като осигурени за общо заболяване и майчинство.

На самоосигуряващите се, които се осигуряват за общо заболяване и майчинство, времето по чл. 9, ал. 2, т. 5 от КСО се зачита за осигурителен стаж без осигурителни вноски. С подаването на декларация за прекъсване на лична трудова дейност за времето по чл. 9, ал. 2, т. 5 от КСО лицата губят качеството си на осигурени лица и правото си на обезщетения от средствата на държавното обществено осигуряване (ДОО).

Самоосигуряващите се за извършваната дейност по чл. 4, ал. 3, т. 1–4 от КСО подлежат на задължително осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, за старост и смърт. На основание чл. 4, ал. 4 от КСО по свой избор те могат да се осигуряват и за общо заболяване и майчинство. Съгласно ал. 3 на чл. 1 от наредбата, видът на осигуряването си тези лица определят с декларация по утвърден образец от изпълнителния директор на НАП, която се подава в компетентната териториална дирекция на НАП в 7-дневен срок от започването или от възобновяването на трудовата дейност. При прекъсване и възобновяване на съответната дейност през календарната година самоосигуряващото се лице не може да промени вида на осигуряването си. С допълнението, направено в чл. 1 ал. 3 от наредбата, при започване и възобновяване на трудовата дейност, ако декларацията за вида на осигуряването не е подадена в 7-дневния срок, лицето подлежи на осигуряване само за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт.

При възобновяване на лична трудова дейност през година, различна от годината, в която е заявено прекъсването ѝ, лицето не може да заяви обхват на осигуряване за пенсия и общо заболяване и майчинство, когато не е спазен 7-дневният срок за подаване на декларацията. Самоосигуряващите се, които не са спазили седемдневния срок за подаване на декларацията за започване или възобновяване на трудовата дейност, подлежат само на задължителното осигуряване за тях, съгласно чл. 4, ал. 3 от КСО, и то е за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт. Те не могат да упражнят правото си на избор по чл. 4, ал. 4 от КСО, т.е. да се осигуряват и за общо заболяване и майчинство.

Запазена е възможността видът на осигуряването да се променя за всяка календарна година, ако е подадена декларация до края на януари на съответната календарна година.

Данните за започване, прекъсване, възобновяване и прекратяване на трудовата дейност, както и за избор на обхвата на осигуряване, се използват за определяне на осигурителните задължения на самоосигуряващите се лица. Тези данни се използват и при определяне на правото на парично обезщетение за временна неработоспособност, бременност, раждане и отглеждане на малко дете, на парична помощ за профилактика и рехабилитация, както и при заверката на осигурителния стаж и осигурителния доход в осигурителните книжки.

През 2010 г. има промяна в реда, по който самоосигуряващите се трябва да превеждат по сметките на ДОО дължимите осигурителни вноски. С направената промяна в чл. 2, ал. 1 и 2 от наредбата от 1 януари 2010 г. всички самоосигуряващи се лица внасят осигурителните вноски по сметката на компетентната териториална дирекция на НАП поотделно за всеки месец, като в платежния документ попълват ЕГН, ЛНЧ или служебен номер, издаден от НАП, без да попълват издадения им от Агенцията по вписванията ЕИК по регистър БУЛСТАТ или ЕИК на търговеца. Така се попълват и платежните документи за невнесените осигурителни вноски за периода до 31 декември 2009 г.

В сила от 1 януари 2010 г. е отменена разпоредбата на чл. 7, ал. 5 от КСО, с която се даваше възможност регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, които извършват единствено земеделска дейност и се осигуряват само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, да могат да внесат дължимите осигурителни вноски до 31 март на годината, следваща календарната година, за която се отнасят. Във връзка с промяната в КСО е отменена и разпоредбата на чл. 2, ал. 5 от наредбата. От 1 януари 2010 г. регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители ще внасят осигурителните си вноски по реда, определен за останалите самоосигуряващи се лица. На основание §9 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на ДОО за 2010 г. регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители, които извършват единствено земеделска дейност и се осигуряват само за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, могат да внесат до 31 март 2010 г. без лихва дължимите осигурителни вноски за 2009 г.

Сроковете за внасяне на осигурителните вноски са определени в чл. 3 от наредбата. Съгласно новата редакция на тази разпоредба осигурител-

ните вноски върху избрания осигурителен доход, съгласно чл. 6, ал. 7 от КСО, се внасят до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят. За избран осигурителен доход от самоосигуряващото се лице, което се осигурява и за общо заболяване и майчинство, се счита доходът, върху който са внесени осигурителни вноски до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят. Ако вноските са внесени след тази дата, за избран осигурителен доход се счита минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица за съответния период.

С промяната на чл. 3 от наредбата се премахва възможността лицата, които се осигуряват за общо заболяване и майчинство, да променят осигурителния си доход за минало време. За избран осигурителен доход от самоосигуряващото се лице се счита доходът, върху който са внесени дължимите осигурителни вноски до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят. Когато срокът за внасяне на вноските не е спазен, за избран осигурителен доход се счита минималният размер на месечния осигурителен доход – за 2010 г. той е 420 лв., а за земеделските производители и тютюнопроизводителите – 240 лв.

Това правило не се отнася за самоосигуряващите се, които са избрали да се осигуряват само за фонд “Пенсии”. Тези лица, независимо върху каква сума са се осигурявали текущо през годината, определят окончателния размер на осигурителния си доход за фонд “Пенсии” въз основа на декларирания облагаем доход с годишната данъчна декларация по чл. 50 от ЗДДФЛ.

Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица, и не може да бъде по-малък от минималния месечен осигурителен доход и по-голям от максималния месечен осигурителен доход. Окончателните осигурителни вноски се дължат от самоосигуряващите се лица в срока за подаване на декларацията върху годишния осигурителен доход в размерите за фонд “Пенсии” и за допълнително задължително пенсионно осигуряване (ДЗПО). Годишният осигурителен доход, върху който се дължи окончателната осигурителна вноска, се определя като разлика между сбора от средно-месечния деклариран или определен с влязъл в сила ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на

сътветната трудова дейност и сбора от доходите, върху които помесечно са внасяни авансово осигурителни вноски. Когато с данъчната декларация за предходната година са декларирани доходи, получени за извършена дейност през минали години или при определен с влязъл в сила ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс по-висок или по-нисък облагаем доход, лицето подава и коригираща справка за осигурителния доход за съответната година. Коригиращата справка се подава в срока за подаване на данъчната декларация за предходната година.

От 1 януари 2010 г. самоосигуряващите се трябва да подават коригираща справка за окончателния размер на осигурителния доход за съответната минала година, когато с влязъл в сила ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс е установен облагаем доход в по-голям или по-малък размер.

В Раздел II от наредбата е определен редът за осигуряване на българските граждани, изпратени на работа в чужбина, и на съпругите/съпрузите на дългосрочно командированите служители в дипломатическа служба по време на престоя им в чужбина.

Редът за осигуряване на съпругите/съпрузите на дългосрочно командированите служители в дипломатическа служба по време на престоя им в чужбина е определен в чл. 17а от наредбата. Тези лица могат да се осигуряват по свое желание и за своя сметка за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт или и за общо заболяване и майчинство, върху избран осигурителен доход между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО. Изпращащото ведомство на дългосрочно командирования служител на дипломатическа служба действа като осигурител за тях.

На основание новата ал. 2 на чл. 17а от наредбата, съпругите/съпрузите на дългосрочно командированите служители в дипломатическа служба, които са пожелали да се осигуряват за своя сметка по време на задграничния им мандат, декларираат пред изпращащото ведомство започването и прекратяването на осигуряването и избрания вид на осигуряване. Декларацията е в свободен текст. Осигуряването възниква от датата, която е посочена в декларацията, но не по-рано от 1-о число на месеца, през който е подадена декларацията. Чрез изпращащото ведомство в ТП на НОИ се подава искане за издаване на осигурителна книжка по об-

разец, в което задължително се попълва избраният вид на осигуряване.

Съгласно ал. 3 на чл. 17а, видът на осигуряването може да се променя с нова декларация пред изпращащото ведомство, подадена в сроковете по чл. 1, ал. 4 от наредбата – до края на януари на съответната календарна година. В тези случаи чрез изпращащото ведомство се подава до края на януари на съответната календарна година нова декларация, в която се попълва датата на промяна на вида на осигуряването и заявения нов вид на осигуряване. Заявеният вид на осигуряване се прилага до нова промяна на вида на осигуряването по реда на ал. 3 от чл. 17а или до подаване на декларация за прекратяване на осигуряването.

От 1 януари 2010 г., на основание новия чл. 4а от КСО, изцяло за своя сметка ще внасят осигурителни вноски морските лица по смисъла на §1, т. 5а от Допълнителната разпоредба на КСО. Съгласно §1, т. 5а от Допълнителната разпоредба на КСО, “морско лице” е физическо лице, което заема длъжност по трудово правоотношение като член на екипажа на морски кораб, вписан в регистъра на корабите на държава-членка на Европейския съюз, независимо дали се намира на брега или на борда на кораба, притежава свидетелство за правоспособност и свидетелство за допълнителна или специална подготовка, придобито по реда на наредбата по чл. 87, ал. 1 от Кодекса на търговското корабоплаване. Осигуряването на морските лица възниква от деня, в който започват да упражняват трудова дейност по 4а, ал. 1 от КСО и за който са внесени или дължими осигурителни вноски и продължава до прекратяването ѝ (чл. 10 от КСО). Морските лица задължително се осигуряват за общо заболяване, майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост, смърт, трудова злополука и професионална болест и по свое желание и за безработица.

Осигурителните вноски за морските лица са в следните размери:

1. 16 на сто за фонд “Пенсии” за лицата, родени преди 1 януари 1960 г., а за работещите при условията на I или II категория труд – 19 на сто;

2. 11 на сто за фонд “Пенсии” за лицата, родени след 31 декември 1959 г., а за работещите при условията на I или II категория труд – 14 на сто;

3. 3,5 на сто за фонд “Общо заболяване и майчинство”;

4. 1 на сто за фонд “Безработица”;

5. 1,1 на сто за фонд “Трудова злополука и професионална болест”.

Морските лица не определят окончателен размер на осигурителния си доход в това си качество (чл. 4а, ал. 4 от КСО). За тях окончателният размер на осигурителния доход е равен на дохода, върху който са внесени осигурителните им вноски през съответната календарна година.

В случаите, в които морските лица извършват и други дейности, за които подлежат на осигуряване по чл. 4 от КСО, осигуряването се извършва поотделно на всяко основание, но върху не повече от максималния месечен осигурителен доход, по следния ред (чл. 4а, ал. 6 от КСО):

- доходи от дейности на лицата по чл. 4, ал. 1 и 2;
- осигурителния доход като морски лица;
- осигурителен доход като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски или в неперсонифицирани дружества, упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност, регистрирани земеделски производители и тютнопроизводители;
- доходи за работа без трудово правоотношение.

Морските лица се смятат за осигурени лица за времето, през което са внесени дължимите осигурителни вноски (§1, ал. 1, т. 3 от Допълнителната разпоредба на КСО). За периодите, през които лицата са във временна неработоспособност, паричните обезщетения се изплащат изцяло от средствата на държавното обществено осигуряване по реда, определен за самоосигуряващите се лица. Независимо че морските лица изпълняват своите задължения по трудови правоотношения, спрямо тях не се прилага разпоредбата на чл. 40, ал. 4 от КСО. Осигурителят не изплаща на осигуреното лице за първия работен ден от временната неработоспособност трудово възнаграждение и за този ден не се дължат осигурителни вноски.

Във връзка с осигуряването на морските лица в Наредбата за общественото осигуряване на самоосигуряващите се лица, българските граждани на работа в чужбина и морските лица, в сила от 1 януари 2010 г., е създаден нов раздел III „Осигуряване на морски лица”.

Съгласно чл. 20, ал. 2 от наредбата, осигурителните вноски са изцяло за сметка на морските лица и се дължат в размерите за фондовете “Общо заболяване и майчинство”, “Пенсии”, “Трудова злополука и професионална болест” или и за “Безработица” върху избран месечен осигурителен доход между минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на ДОО

за съответната година. За тези лица не се дължат осигурителни вноски за фондовете на ДОО, върху възнагражденията по трудовото правоотношение. Върху изплатеното или начислено брутно трудово възнаграждение осигурителите внасят за своя сметка вноски само за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”.

Видът на осигуряването и избраният месечен осигурителен доход се декларират от морските лица пред работодателя в 7-дневен срок от датата, на която е започнало изпълнението на задълженията по трудовия договор, и това е удостоверено писмено, съгласно чл. 63, ал. 4 от Кодекса на труда. Видът на осигуряването и избраният месечен осигурителен доход могат да се променят за всяка календарна година, ако морското лице е подало декларация пред своя работодател до края на януари на съответната календарна година. Съгласно §4 от Преходните и заключителни разпоредби на наредбата, видът на осигуряването и избраният месечен осигурителен

доход от морските лица за 2010 г. се декларират пред работодателя до 31 март 2010 г., а дължимите осигурителни вноски за януари и февруари 2010 г. се внасят без лихви до 31 май 2010 г.

Осигурителните вноски за морските лица се удържат и внасят от работодателя при изплащане на дължимото възнаграждение. Когато възнагражденията на морските лица са начислени, но не са изплатени или не са начислени, осигурителните вноски се внасят от работодателя до края на месеца, следващ месеца, през който е положен трудът.

За осигурителен стаж на морските лица се зачита времето, за което са внесени дължимите от тях осигурителни вноски (чл. 9, ал. 1, т. 4 от КСО). Осигурителният стаж и доход на тези лица се установяват с данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО. Когато в Регистъра на осигурените лица няма данни за осигуряването на морските лица, осигурителният стаж и доход се установяват с удостоверение УП-3 и УП-2.

НОВИНИ

ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ ДЕБАТИРАТ БЪДЕЩЕТО НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Международната асоциация по социално осигуряване (МАСО) организира първия регионален Европейски форум по социално осигуряване, който събра над 250 представители от 25 страни от 3 до 5 март т.г. във Варшава. Целта на срещата беше да се представят различни гледни точки и практики за справяне с текущите и бъдещи социално-икономически предизвикателства пред осигурителните системи в Европа.

Във въстъпителния доклад на Генералния секретар на МАСО г-н Ханс Хорст Конколеwski е направен обстоен преглед на процесите и тенденциите в осигурителните системи на Европейския регион, вкл. пенсионното осигуряване, семейните обезщетения, здравните грижи

и административните модели. Социалните разходи в европейските страни са високи и в някои страни са над 30% от брутния вътрешен продукт. В следващите десетилетия относителният дял на разходите ще продължава да расте под влияние на застаряването на населението. Икономическата криза оказва допълнителен натиск върху финансирането на социалното осигуряване чрез комбинацията от увеличено търсене на обезщетения и намаляване на осигурителните приходи. В доклада се подчертава, че кризата доказва ролята на социалното осигуряване като компенсаторна система при срив на пазара на труда.

Основните доклади на форума, изнесени от водещи академични изследователи от европейски

университети, маркираха демографските проблеми, особеностите на пазара на труда, ефективността на административните модели и др. Форумът завърши с Регионален съвет на ръководителите на организациите членки, които отправиха конкретни предложения за адаптиране на дейността на МАСО и нейните регионални мрежи както към специфичните демографски и икономически проблеми на европейските страни, така и към политическите и нормативните рамки, поставени от Европейския съюз в областта на социалното осигуряване.

В следващи броеве на бюлетина ще бъдат публикувани част от основните доклади, представени на форума.

Пенсии

ПЕНСИИТЕ, ИЗПЛАЩАНИ ОТ ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ, КЪМ НАЧАЛОТО НА 2010 Г.

Общият брой на пенсионерите в България през месец януари 2010 г. е **2 191 896**, а броят на изплащаните пенсии – **2 666 835**.

Пенсионерите, които получават повече от една пенсия, са 474 939, като 444 888 от тях получават допълнителна социална пенсия за инвалидност.

Приравнени на минималния размер за съответния вид пенсии за трудова дейност са 572 474 пенсии, а ограничени на максималния размер от 700,00 лв. са 42 615 пенсии.

Броят на пенсионерите вдовци/вдовици, които получават добавка в размер 20 на сто от пенсията или сбора от пенсиите на починалия съпруг, е 684 740, а средният размер на „вдовишката” добавка е около 41,00 лв.

По предварителни данни средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за месец януари 2010 г. е около **262,00 лв.**

Пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж и възраст получават средно по 283,44 лв., а пенсионерите с пенсии за инвалидност поради общо заболяване – по 200,00 лв. Средният размер на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест е 227,56 лв., а пенсионерите с пенсии, несвързани с трудова дейност, които са за сметка на републиканския бюджет, получават средно по 140,00 лв.

През януари 2010 г. пенсионерите, на които размерът на пенсията или сборът от пенсиите, заедно с добавките към тях, не надхвърля 200,00 лв., получиха еднократна допълнителна сума към пенсиите си в размер на 25,00 лв.

➤ Социалната пенсия за старост е в размер 100,86 лв.

➤ Социалната пенсия за инвалидност по чл. 90

от КСО за лицата с намалена работоспособност над 90% е 121,03 лв. (120% от 100,86 лв.), а за лицата със загубена работоспособност от 71% до 90% – 110,95 лв. (110% от 100,86 лв.).

➤ Добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО е 75,65 лв. (75% от 100,86 лв.).

➤ Добавката по Указ № 1611/85 г. се изплаща в размер на 50,43 лв. (50% от 100,86 лв.)

➤ Добавката към пенсиите на ветераните от войните е 100,86 лв.

При право на повече от една пенсия се получава по избор една от пенсиите в пълен размер и 50 на сто от останалите. Когато една от пенсиите е социална пенсия за инвалидност, тя се изплаща в размер от 25 %.

В Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2010 г. е предвидено от 1 юли да бъде увеличена добавката по чл. 84 на КСО (така наречената „вдовишка” добавка) от 20 на 25 на сто от пенсията на починалия съпруг, при което средният размер на тази добавка ще достигне 51,00 лв. От същата дата се въвежда и изплащане на добавка към пенсиите на пенсионерите, навършили 75-годишна възраст (около 455 000 лица). Добавката ще бъде диференцирана според изплащания месечен размер на пенсията, като пенсионерите с размер на пенсията до 150,00 лв. ще получават добавка от 50,00 лв. Пенсионерите с размери от 150,00 до 200,00 лв. ще получават допълнително по 40,00 лв. За тези с размери от 200,00 до 250,00 лв. добавката ще бъде 30,00 лв., а за пенсионерите с пенсии от 250,00 до 300,00 лв. – 20,00 лв.

Минималните размери на пенсиите към 1 януари 2010 г.

Вид на пенсията	Минимален размер (лв.)
1. Осигурителен стаж и възраст – чл. 68 от КСО: – по чл. 68 ал. 1–3 (минимална пенсия за ОСВ) – по чл. 68 ал. 4 (85% от мин.пенсия за ОСВ)	 136,08 115,67
2. Инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – чл. 79 от КСО при намалена работоспособност: – над 90 на сто (125% от мин. пенсия за ОСВ) – от 71 до 90 на сто (115% от мин.пенсия за ОСВ) – от 50 до 70,99 на сто (100% от мин.пенсия за ОСВ)	 170,10 156,49 136,08
3. Инвалидност поради общо заболяване – чл. 74 от КСО при намалена работоспособност: – над 90 на сто (115% от мин. пенсия за ОСВ) – от 71 до 90 на сто (105% от мин. пенсия за ОСВ) – от 50 до 70,99 на сто (85% от мин. пенсия за ОСВ)	 156,49 142,88 115,67
4. Наследствени пенсии – чл. 81 от КСО (75% от мин. пенсия за ОСВ)	 102,06
5. Военна инвалидност – чл. 85 от КСО а/ редници и сержанти при намалена работоспособност: – над 90 на сто (150% от соц. пенсия за старост) – от 71 до 90 на сто (140% от соц. пенсия за старост) – от 50 до 70,99 на сто (115% от соц. пенсия за старост) б/ офицери при намалена работоспособност: – над 90 на сто (160% от соц. пенсия за старост) – от 71 до 90 на сто (150% от соц. пенсия за старост) – от 50 до 70,99 на сто (120% от соц. пенсия за старост)	 151,29 141,20 115,99 161,38 151,29 121,03
6. Гражданска инвалидност – чл. 87 от КСО при намалена работоспособност: – над 90 на сто (150% от соц. пенсия за старост) – от 71 до 90 на сто (140% от соц. пенсия за старост) – от 50 до 70,99 на сто (115% от соц. пенсия за старост)	 151,29 141,20 115,99

РАЗВИТИЕ И СЪСТОЯНИЕ НА УЧИТЕЛСКИЯ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Антоанета Ганчева,
главен директор на Главна дирекция “Анализ, планиране и
прогнозиране”
Антония Георгиева, главен експерт

Първият у нас професионален фонд – Учителският пенсионен фонд (УчПФ), е създаден през март 1996 г. със Закона за фонд “Обществено осигуряване” и започва да функционира от 1 януари 1997 г. на извънбюджетна сметка. За 14-годишния период на развитие администрирането и обслужването на този фонд се извършва от експерти в Националния осигурителен институт (НОИ), а от 2006 г., със създаването на Национална агенция за приходите (НАП), се включват и експерти на НАП в частта си по събирането на осигурителни вноски за УчПФ и събирането на приходи от глоби, санкции и наказателни лихви. Основният човешки ресурс на участниците в УчПФ е педагогическият персонал, зает в системата на просветата. Това са специалисти, работещи в детски градини, училища и други звена с необходимост от такъв персонал – извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение. По форма на собственост институциите в тази сфера се разделят на държавни, общински и частни.

Преди стартирането на Учителския пенсионен фонд през 1996 г. беше разработен дългосрочен актюерски модел за нуждите от прогнози за развитието на фонда. Учителският пенсионен фонд беше изграден на разходопокривен принцип – годишните приходи от осигурителни вноски се използват за покриване на разходите на фонда за същата година. От самото начало УчПФ не би могъл да се изгради като фондови принцип (за всеки учител се натрупват средства във фонда от платените за него осигурителни вноски), тъй като при изграждането му трябваше да се обезпечи ресурс за изплащане на пенсии за ранно пенсиониране и за добавки към пенсията на учители, отпуснати до този момент за сметка на фонд “Обществено осигуряване”. Впоследствие моделът беше непрекъснато усъвършен-

стван във връзка с промени, настъпили в Кодекса за социално осигуряване (КСО).

Учителският пенсионен фонд се ръководи от професионални кадри от редица функционални звена в Националния осигурителен институт. Фондът методически се обслужва от ГД „Пенсии”, а информационно се обезпечава от информационната система на НОИ и Регистъра на осигурените лица. Свободните парични потоци успешно се инвестират от ГД „Финансова и счетоводна дейност” чрез дилъри, избрани с конкурс.

Разработеният и усъвършенстван актюерски модел е чувствителен към всяка промяна в параметрите, което го прави необходим и полезен за предварително разработване на различни варианти в дългосрочен план и вземане на управленски решения въз основа на получените резултати.

При стартирането на фонда пенсионерите учители можеха да получават намалена пенсия до 36 месеца от УчПФ. От началото на 2000 г. стана възможно жените да получават намалена пенсия от УчПФ до 72 месеца, а мъжете до 66 месеца в следствие на направените изменения в КСО. В началото на 2008 г. този период се намали и достигна съответно 42 месеца за жените и 36 месеца за мъжете за новоотпуснатите пенсии. А през 2009 г. този период и за жените, и за мъжете се изравнява на 36 месеца за новоотпуснатите пенсии. От началото на съществуването на фонда до края на 2001 г. изплащаните и новите срочни пенсии за ранно пенсиониране от УчПФ се намаляваха с 0,5% за всеки месец, недостигащ на лицата до навършване на необходимата възраст по чл. 68, ал. 1–3 от КСО. През периода 2002–2004 г. намалението стана 0,3% за всеки месец, а от 1 януари 2005

г. и към момента, съгласно приетите изменения за КСО (ДВ, бр. 112 от 2004 г.), намалението е 0,2% за всеки месец.

На учителите, които са придобили право на пенсия и се пенсионираат при условията на чл. 68, ал. 1–3 от КСО, от стартирането на фонда до края на 2004 г. се изплащат пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд “Пенсии” и добавка от Учителския пенсионен фонд в размер 0,1% от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на необходимата възраст за получаване на намалена пенсия. От 1 януари 2005 г. и към момента всички изплащани добавки се увеличиха в размер 0,2% от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда.

От началото на август 2003 г. стана възможно учителите, които са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1–2 от КСО и имат необходимия осигурителен стаж като учители, но нямат изискуемите точки, да се пенсионираат и да получават пенсия в пълен размер от УчПФ до изпълнение на условията за придобиване право на пенсия по чл. 68, но не по-късно от навършване на 65-годишна възраст. След изпълнение на условията по чл. 68, ал. 1–3 или навършване на 65-годишна възраст пенсията се изплаща от фонд “Пенсии” на ДОО.

Средните размери на получаваните пенсии или добавки към края на 2009 г. при мъжете са: 244,24 лв. за пенсия и 29,66 лв. за добавка и за жените съответно – 202,08 лв. и 25,35 лв. Разликата в средните размери се дължи на следните фактори: по-дълъг осигурителен стаж при мъжете с около 4–5 години в сравнение с жените; по-ниското равнище на осигурителния доход за жените, поради по-ниското възнаграждение на учителките в детските градини.

Права за получаване на пенсии и добавки от Учителския пенсионен фонд

За да могат да получават пенсии или добавки, учителите трябва да отговарят на следните изисквания:

- да са работили като учители след 31 декември 1996 г.;
- да имат учителски трудов стаж 25 г. за жените и 30 г. за мъжете;

За да получават добавки от фонда, е необходимо да са на възраст, съобразно изискванията в чл. 68 от КСО. Изискването за възраст от 2009 г. е 60 г. за жените и 63 г. за мъжете. Изискването за точки от

2009 г. е съответно 94 точки за жените и 100 точки за мъжете.

Намалена срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ се получава при възраст, съответно до 3 години по-рано от нормалната за пенсиониране възраст.

За получаване на пенсия в пълен размер от УчПФ учителите трябва да са на възраст, съобразно изискванията в чл. 68 от КСО.

Състояние на Учителския пенсионен фонд към началото на 2010 г.

1. Получаващи пенсии или добавки

Показателите, които участват при определяне месечния размер на *намалените* пенсии, са: годините осигурителен стаж, индивидуалният коефициент, средният осигурителен доход за страната за предходните 12 месеца и броят месеци за получаване на намалена пенсия.

Броят на пенсионерите, получаващи намалени пенсии от УчПФ, плавно се увеличава от стартирането на фонда до края на август 2000 г., след което започна бавно да намалява до края на 2002 г. През първите полугодия на периода 2003–2008 г. броят на пенсионерите се увеличаваше, а през вторите полугодия на съответните години – намаляваше, поради особеностите на точковата система. Така в края на 1997 г. броят на пенсионерите беше 421, през 2000 г. – 2031, през 2008 г. – 2392, а към края на 2009 г. – 2935. Средният месечен размер на получаваните пенсии през този период се увеличи съответно от 45,91 лв. през 1997 г., на 57,07 лв. през 2000 г., на 161,02 лв. през 2008 г. и на 207,76 лв. към края на 2009 г., или повече от 4 пъти за целия период. Средният осигурителен стаж към края на 2009 г. при жените достигна 34 г. и 4 м., а при мъжете – 38 г. и 5 м.

Характерно за съвкупността на учителите, получаващи намалени пенсии, е, че тя е много променлива, защото една част от учителите пенсионери приключват участието си в УчПФ, а на тяхно място се включват нови пенсиониранни учители.

Възможността за получаване на пенсия в *пълен размер* за учителите, навършили възраст съгласно изискванията на чл. 68, от август 2003 г. е без изискване за точки. Тези от тях, които се възползват от това право, получават пенсия от УчПФ до изпълнение на условията за придобиване право на пенсия по чл. 68 ал. 1–3, но не по-късно от навършване на 65-годишна възраст. За изминалия период броят на пенсионерите постоянно нарастваше и към края на

2009 г. достигна 92 души. Средният размер на получаваните пенсии се увеличи повече от два пъти за този период – от 71,94 лв. в края на 2003 г. до 199,89 лв. към края на 2009 г. Средният осигурителен стаж при жените достигна 30 г., а при мъжете – 34 г. и 4 м.

Размерът на изплащаните *добавки* от УчПФ към пенсиите до 31.12.2004 г. беше 0,1% от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта, съгласно §5, ал. 1 от ПЗР на КСО. От началото на 2005 г. размерът се увеличи двойно и стана 0,2% от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска. Тази възраст започва да се отчита 3 години по-рано от възрастта за пенсиониране по чл. 68 и трябва да е достигната след края на 1996 г.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ, се увеличава непрекъснато през изминалите години. В края на 1997 г. броят им е 650, а към края на 2009 г. достига 14 201. За същия период средният размер на получаваните добавки се увеличаваше непрекъснато и от 0,24 лв. през 1997 г. достига 26,05 лв. към декември 2009 г. За същия период постепенно се увеличава средният брой месеци за получаване на добавки. В края на 1997 г. се получават добавки средно за 5,5 месеца, през 2008 г. – за 50,1 месеца, а в края на 2009 г. – 52,54 месеца, което е за период по-голям от 4 години.

2. Осигурени лица

От старта на УчПФ се използват данните от Регистъра на осигурените лица за броя на учителите, за осигурителния им доход, както и разпределението им по пол и възраст. Освен това от средата на 2005 г. получаваме данни за броя на учителите и от Изчислителния център към Министерство на образованието, младежта и науката, тъй като в НОИ не разполагаме с данни за целия осигурителен стаж на учителите и колко е само учителски. Точността на тези данни се отразява на прогнозирания в бъдеще процент от учители, които ще се пенсионират и за които биха се използвали средства за сметка на УчПФ. Важен психологически, социален и икономически фактор си остава каква част от всички учители биха предпочели да се пенсионират по-рано. Броят им е зависим и от демографските фактори, свързани с намаляване броя на учениците, както и с последните промени в КСО. През последните години е налице ярко изразена тенденция за постоянно намаляване броя на учителите. Така например по данни на НСИ за периода 2000–2008 г. броят на преподавателския персонал в общообразователни-

те училища е намалял с 14 105 лица. Това е вследствие на неблагоприятната демографска обстановка в страната, при която намалява броят на децата, а оттук е налице намаляване на паралелки и групи, а в някои региони се закриват детски градини и училища.

Средномесечният брой учители от Регистъра на осигурените лица за 2009 г., възлиза на 91 707. Най-голям дял заемат двете възрастови групи от 40 до 49 г. и от 50 до 59 г., които са 70,7% от всички учители в страната. Заплащането е по-високо от средното за страната, като тенденцията е учителските заплати да нарастват по-бързо от заплатите в общественния сектор.

Средногодишният осигурителен доход за учителите през 2009 г. достигна 693,82 лв., докато прогнозният среден осигурителен доход за страната за 2009 г. е 557,40 лв. За сравнение, през 1999 г. средногодишният осигурителен доход за учителите е бил 184,16 лв., или нарастването за този период е почти 2,8 пъти, докато нарастването на средния осигурителен доход за страната е 2 пъти.

3. Приходи, разходи и финансиране в УПФ

През 1997 г. общите приходи са 4456,1 хил. лв., в т.ч. приходите от осигурителни вноски са 4427,9 хил. лв. За 2009 г. общите приходи по предварителен отчет възлизат на 40 268,4 хил. лв. Нарастването на общите приходи за целия период е близо 8 пъти. За 2009 г. приходите от осигурителни вноски възлизат на 32 903,5 хил. лв., от лихви от държавни ценни книжа (ДЦК) – на 5485,6 хил. лв., от лихви по срочни влогове – 1883,1 хил. лв.

От разходите за пенсии и добавки по-големи са разходите за пенсии, получавани от УчПФ. Общите разходи през 1998 г. възлизат на 597,2 хил. лв., докато през 2009 г. по предварителни отчетни данни те достигат 12 171,7 хил. лв. – нарастването е повече от 19 пъти, като от тях разходите за пенсии са 7845,5 хил. лв., и съответно разходите за изплащаните добавки са 4190,9 хил. лв.

Непрекъснато се разширява инвестиционната дейност на УчПФ. Тя е съсредоточена в използване на инструменти за инвестиране, определени в законодателството, в които могат да се вложат временно свободните средства на фонда. Първоначално имаше възможност да се закупуват само ДЦК, от 1999 г. е разрешено и влагане в депозитни сметки, а от 2000 г. свободните парични средства могат да се инвестират и в общински облигации. За целта бяха закупени краткосрочни, средносрочни и дългосрочни ДЦК. Основните

критерии, които се съблюдават при закупуването на ДЦК, преди всичко са сигурност и доходност. През 2009 г. бяха закупени ДЦК в размер на 37 642,3 хил. лв. и направени погашения по ДЦК на стойност 9 689,8 хил. лв. Резултативната величина от ДЦК възлиза на 27 952,5 хил. лв. Съотношението на направените покупко-продажби на ДЦК към годишните приходи на УчПФ през 2009 г. е 69,4%, а към общия баланс е 11,6%. Приходите от лихви по срочни депозити и ДЦК през 2009 г. спрямо общия приход са 18,3%.

Ако се сравнят направените разходи за изплащане на пенсии и добавки към получените суми от осигурителни вноски, отношението им през отделните години непрекъснато нараства от 3,6% в 1997 г. до 36,8% за края на 2009 г. Това показва, че остават свободни финансови ресурси, за които трябва да се приложи подходяща инвестиционна политика относно управлението им. Засега у нас най-сигурният инструмент, с който може да се осигури добра доходност, са държавните ценни книжа.

Бъдещо развитие на Учителския пенсионен фонд

Основният въпрос, свързан с бъдещето развитие и съществуването на Учителския пенсионен фонд, касаеше уредбата на §5 от Преходните и заключителните разпоредби в Кодекса за социално осигуряване, съгласно която право на пенсия и на добавки от УчПФ се придобиват до 31 декември 2009 г. Изме-

нението в ДВ. бр. 109 от 2008 г. и влязло в сила от 1.01.2009 г., с което се удължи срокът на действие на цитирания §5 от ПЗР на КСО, или УчПФ продължава да съществува до 31.12.2020 г. – до евентуалното му трансформиране в универсален пенсионен фонд. До тогава Учителският пенсионен фонд продължава да се развива по същата схема.

Контролно-ревизионна дейност

Контролно-ревизионната дейност по приходната част, т.е. по събирането на приходи от осигурителни вноски и приходи от глоби, санкции и наказателни лихви, е в приоритетните правомощия на Националната агенция за приходите. Националният осигурителен институт може да осъществява контролно-ревизионната дейност по приходите от доходи и собственост и по разходната част – изплащането на пенсии и добавки. В продължение на годините са се наложили тематичните ревизии по изплащането на пенсиите и добавките за УчПФ. До първото полугодие са проверени три ТП на НОИ, след което са връчени необходимите предписания. Поради факта, че НОИ продължава да администрира УчПФ, териториалните дирекции на НАП са уведомявани своевременно за липсващи данни в Регистъра на осигурените лица, както и за наличието на несъответствия между декларираните данни и реално направените осигурителни вноски.

НОВИНИ

В Държавен вестник бр. 12 от 12.02.2010 г. е обнародвана Спогодбата за социална сигурност между Република България и Република Корея, подписана на 30.10.2008 г., ратифицирана със закон, приет от 40-то Народно събрание на 6.11.2009 г.

На основание чл. 25 от спогодбата, същата влиза в сила от 1 март 2010 г.

В Държавен вестник бр. 20 от 12.03.2010 г. е обнародван Договорът между Република България и Руската Федерация за соци-

ална сигурност, подписан на 27.02.2009 г., ратифициран със закон, приет от 40-то Народно събрание на 10.04.2009 г.

На основание чл. 25 от договора, същият влиза в сила от 20 март 2010 г.

Безработица

ПАРИЧНИТЕ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА ПРЕЗ 2009 Г.

Изминалата година бе много трудна и значима в дейността на НОИ по отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ПОБ). От 1.01.2009 г. са в сила съществени промени в глава четвърта “а” на Кодекса за социално осигуряване (КСО) и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Тези промени обуславяха необходимостта от разработване и внедряване на нов програмен продукт, в който да бъдат заложени нови алгоритми за определяне правото и размера на паричните обезщетения за безработица, съответстващи на новите разпоредби на КСО.

Най-съществените промени за 2009 г. са:

- дава се възможност на безработните лица, поддържайки регистрацията си като безработни в Агенцията по заетостта (АЗ) по постоянен или настоящ адрес, да подадат документи за преценка на правото и определяне размера на ПОБ в ТП на НОИ по постоянен или настоящ адрес, по техен избор. Това стана възможно след подписване на 15.12.2008 г. на ново споразумение за сътрудничество при обмен на информация между Националния осигурителен институт и Агенцията по заетостта, в което се регламентира обменът на електронни файлове, съдържащи информация за новорегистрираните безработни лица и всички следващи промени в статуса им на централно ниво, а не между съветните ТП на НОИ и ТП на АЗ;

- определянето на правото и изчисляването на размера на ПОБ се извършва въз основа на данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО и данните, декларирани в подадените от лицето документи за отпускане и изплащане на ПОБ. С тази промяна отпадна необходимостта от изготвяната от осигурителя справка-декларация Б-4-3 за определяне правото и размера на ПОБ на лицата, чиито правоотношения са прекратени след 31.12.2008 г.

- определя се дневен размер на ПОБ. По този начин се уеднаквява методиката при определяне размера на паричните обезщетения за безработица и тези за временна неработоспособност и бременност и раждане;

- ПОБ се изплаща за работни дни, следователно месечният му размер се определя, като получените дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася, или по броя на работните дни, за които се дължи обезщетението. В тази връзка с чл. 10 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2009 г., обнародван в ДВ, бр. 109 от 23 декември 2008 г., се определя дневен минимален размер на обезщетението за безработица – 6 лв., и дневен максимален размер – 12 лв.;

- нов ред за изплащане на ПОБ на безработните лица – по декларирана от тях лична банкова сметка.

Задълбочаващата се икономическа криза обуслови значителното увеличаване броя на безработните лица, които се регистрират в ТП на НОИ, и подават документи за отпускане на ПОБ. От приложената таблица се вижда, че през 2009 г. броят на регистрираните безработни лица с право на обезщетение е 246 952, т. е. почти двукратно е увеличен в сравнение с този през 2008 г. Изплатените ПОБ през 2009 г. са 240 273 520,87 лв., при 100 507 554 лв. през 2008 г.

Съществените промени в нормативната уредба по отпускането и изплащането на паричните обезщетения за безработица, внедряването на качествено нов програмен продукт, чрез който не само автоматично се определят правото и размерът на новоотпуснатите парични обезщетения, а и ежемесечно се изготвят изплащателните ведомости и двукратно увеличеният брой на регистриращите се в ТП на НОИ безработни лица, са трите фактора, които изправиха ТП на НОИ пред поредното предизвикателство. С цената на прекомерно натоваарване на длъжностните лица от отдел/сектор “ПОБГВ” в ТП на НОИ, на удължено работно време и намалено, а понякога и липсващо време за отдих, на пренасочване на длъжностни лица от други структурни звена, в условията на недостатъчен кадрови ресурс, Националният осигурителен институт продължава успешно да се справя с ежедневните проблеми и възникващите екстремни ситуации, доказвайки за пореден път своята зрялост и отговорност.

Сравнителна таблица за броя на регистрираните в ТП на НОИ безработни лица с право на парично обезщетение за безработица през 2008 г. и 2009 г.

РУСО		2008 г.	2009 г.
01	Благоевград	8 859	15 932
02	Бургас	7 445	15 024
03	Варна	7 028	14 452
04	Велико Търново	6 687	10 772
05	Видин	2 039	2 721
06	Враца	3 708	5 866
07	Габрово	2 424	5 236
08	Кърджали	3 219	4 907
09	Кюстендил	3 526	4 911
10	Ловеч	3 291	6 635
11	Монтана	2 810	4 635
12	Пазарджик	6 667	11 420
13	Перник	2 792	4 876
14	Плевен	5 979	10 202
15	Пловдив	11 929	23 249
16	Разград	2 824	5 061
17	Русе	4 288	8 642
18	Силистра	2 861	4 544
19	Сливен	2 970	5 820
20	Смолян	5 041	7 989
21	София-град	8 860	22 050
22	София-регион	4 313	8 626
23	Стара Загора	5 871	9 946
24	Добрич	5 040	8 920
25	Търговище	2 850	4 038
26	Хасково	5 716	8 790
27	Шумен	3 792	7 053
28	Ямбол	2 351	4 635
	ОБЩО	135 180	246 952

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 883/2004 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА

СЪВЕТА

(ПРОДЪЛЖЕНИЕ ОТ БР. 6/2009 Г.)

ДЯЛ I. ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 1. Определения

За целите на настоящия регламент:

а) “дейност като заето лице” означава всяка дейност или положение, което се приема за еквивалентно за целите на законодателство за социална сигурност на държавата-членка, в която се осъществява такава дейност или съществува еквивалентно положение;

б) “дейност като самостоятелно заето лице” означава всяка дейност или положение, което се приема за еквивалентно за целите на законодателството за социална сигурност на държавата-членка, в която се осъществява такава дейност или съществува еквивалентно положение;

в) “осигурено лице” във връзка с клоновете на социалната сигурност, обхванати от дял III, глави 1 и 3, означава всяко лице, което отговаря на условията, изисквани от законодателството на компетентната по дял II държава-членка, за придобиване на право на обезщетения, отчитайки разпоредбите на настоящия регламент;

г) “държавен служител” означава лице, считано за такова или приравнено на такова от държавата-членка, чийто субект е наелата го на работа администрация;

д) “специална схема за държавни служители” означава всяка схема за социална сигурност, която се различава от общата система за социална сигурност, приложима към заетите лица в съответната държава-членка, и която се прилага пряко за всички или за някои категории държавни служители;

е) “пограничен работник” е всяко лице, упражняващо дейност като заето или като самостоятелно заето лице в една държава-членка и което пребивава в друга държава-членка, в която се завърща по правило всекидневно или поне веднъж седмично;

ж) “бежанец” има значението, установено в чл. 1 от Конвенцията за статута на бежанците, подпи-

сана в Женева на 28 юли 1951 г.

з) “лице без гражданство” има значението, установено в чл. 1 на Конвенцията за лица без гражданство, подписана в Ню Йорк на 28 септември 1954 г.;

и) “член на семейството” е:

1. (i) всяко лице, определено за член на семейството или признато за член на домакинството от законодателството, съгласно което са предвидени обезщетенията;

(ii) относно обезщетенията в натура съгласно дял III, глава 1 при болест, обезщетения за гледане на малко дете за майката и съответно за бащата, всяко лице, определено за член на семейството или признато за член на домакинството от законодателството на държавата-членка, където пребивава лицето;

2. Ако в законодателството на държавата-членка, приложимо по алинея 1 не се прави разлика между членовете на семейството и други лица, към които се прилага, съпругът, малолетните и децата на издръжка, които са навършили пълнолетие се считат за членове на семейството;

3. Ако, съгласно приложимото законодателство по алинеи 1 и 2, едно лице се счита за член на семейството или на домакинството само ако живее в същото домакинство както и осигуреното лице или пенсионера, това условие се счита за изпълнено, ако това лице е на издръжка основно от осигуреното лице или от пенсионера;

й) “пребиваване” означава мястото, където лицето обичайно пребивава;

к) “престой” означава временно пребиваване;

л) “законодателство” означава, по отношение на всяка държава-членка, закони, подзаконови актове и други правни разпоредби и всички други мерки за прилагане, във връзка с клоновете на социалната сигурност, обхванати от чл. 3, параграф 1;

Този термин изключва договорните разпоредби, освен тези, които служат за изпълнение на задълже-

ние за осигуряване, произтичащо от законовите или подзаконовите разпоредби, посочени в предишната алинея, или ако те са били обект на решение на публичните власти, което им придава задължителен характер или разширява приложното им поле, при условие че съответната държава-членка уведоми с декларация за това председателя на Европейския парламент и председателя на Съвета на Европейския съюз. Тази декларация се публикува в *Официален вестник на Европейския съюз*;

м) “компетентен орган” е, по отношение на всяка държава-членка, министърът, министрите или друг равностоен орган, който отговаря за схемите за социална сигурност за цялата или за част от съответната държава-членка;

н) “Административна комисия” е комисията по чл. 71;

о) “регламент по прилагането” е регламентът по чл. 89;

п) “институция” означава, по отношение на всяка държава-членка, органът или властта, отговарящи за прилагането на цялото или част от законодателството;

р) “компетентна институция” е:

(i) институцията, в която заинтересованото лице е осигурено към момента на искането за обезщетение; или

(ii) институцията, от която заинтересованото лице има или би имало право на обезщетения, ако то, член или членове на неговото семейство пребиваваха в държавата-членка, в която се намира институцията; или

(iii) институцията, определена от компетентния орган на съответната държава; или

(iv) в случая на схема, свързана със задълженията на работодателя във връзка с обезщетенията, определени в чл. 3, параграф 1 – или съответния работодател или осигурител, или вместо него, орган или институция, определен от компетентния орган на съответната държава-членка;

с) “институция по място на пребиваване” и “институция по място на престой” е съответно институцията, която е компетентна да предоставя обезщетения в мястото, където пребивава заинтересованото лице и институцията, която е компетентна да предоставя обезщетения в мястото, където съответното лице има престой съгласно законодателството, прилагано от тази институция, или ако не съществува такава институция – институцията, определена от компетентния орган на съответната държава-членка;

т) “компетентна държава-членка” е държавата-член-

ка, в която се намира компетентната институция;

у) “осигурителен период” означава периодите на внасяне на осигурителни вноски, или на заетост или самостоятелна заетост, определени или признати за осигурителен период от законодателството, съгласно което е завършен или се смята за завършен, както и всички периоди, разглеждани като такива, ако посоченото законодателство ги признава за равностойни на осигурителен период;

ф) “период на заетост” или “период на самостоятелна заетост” са периодите, определени или зачитани от законодателството, съгласно което те са придобити, както и всички периоди, зачитани за такива, ако се признават от посоченото законодателство за приравнени на периоди на заетост или на самостоятелна заетост;

х) “период на пребиваване” са периодите, определени или признати за такива от законодателството, съгласно което те са завършени или се считат за завършени;

ц) “пенсия” обхваща не само пенсиите, но и еднократните обезщетения, които могат да бъдат изплащани вместо пенсия и плащанията, направени под формата на възстановяване на осигурителни вноски, както и осъвремените увеличения и допълнителните помощи съгласно разпоредбите на дял III;

ч) “предпензионно обезщетение” означава:

всички парични обезщетения, различни от обезщетенията за безработица или предсрочно обезщетение за старост, отпускани след определена възраст на работниците, които са намалили, прекратили или спрели да полагат възмезден труд, до навършване на възраст, в която те придобиват право на пенсия за старост или на пенсия при предсрочно пенсиониране, получаването на които не зависи от това заинтересованото лице да е на разположение на службите по заетостта на компетентната държава-членка; “предсрочно обезщетение за старост” е обезщетение, отпускано преди навършване на определена от закона пенсионна възраст и което или продължава да се отпуска и след навършване на посочената възраст, или бива заместено от друго обезщетение за старост;

ш) “помощ при смърт” е всяко еднократно плащане в случай на смърт без еднократните обезщетения по буква ц);

щ) “семејни обезщетения” са всички обезщетения в натура или парични обезщетения, предназначени за покриване на семејни разходи, с изключение на плащанията за издръжка и специалните помощи при раждане на дете или осиновяване, посочени в приложение I.

Чл. 2. Персонален обхват

1. Настоящият регламент се прилага към граждани на държава-членка, лица без гражданство и бежанци, които пребивават в държава-членка, които са или са били подчинени на законодателството на една или повече държави-членки, както и към членовете на техните семейства и към преживелите ги лица.

2. Той също се прилага към преживелите лица на лица, които са били подчинени на законодателството на една или повече държави-членки независимо от гражданството на тези лица, когато преживелите ги лица са граждани на държава-членка или са лица без гражданство или бежанци, пребиваващи в една от държавите-членки.

Чл. 3. Материален обхват

1. Настоящият регламент се прилага към всички законодателства относно следните клонове на социална сигурност:

- а) обезщетения за болест;
- б) обезщетения за майчинство и съответните им обезщетения за гледане на малко дете от бащата;
- в) обезщетения за инвалидност;
- г) обезщетения за старост;
- д) обезщетения за преживели лица;
- е) обезщетения за трудови злополуки и професионални болести;
- ж) помощи при смърт;
- з) обезщетения за безработица;
- и) предпензионни обезщетения;
- й) семейни обезщетения.

2. Освен ако е предвидено друго в приложение XI, настоящият регламент се прилага към общи и специални схеми за социална сигурност, независимо дали са зависещи от вноски или не са, и към схеми, свързани с отговорността на работодателя или корабособственика.

3. Настоящият регламент се прилага също и към специалните парични обезщетения, независещи от вноски, уредени в чл. 70.

4. Въпреки това, разпоредбите на дял III на настоящия регламент не засягат законовите разпоредби норми на която и да е държава-членка относно отговорността на корабособственика.

5. Настоящият регламент не се прилага към социалното и медицинското подпомагане или към схемите за обезщетения за жертвите на войните или техните последици.

Чл. 4. Равно третиране

Освен ако друго не е предвидено в настоящия

регламент, лицата, за които се прилага настоящият регламент получават същите обезщетения и имат същите задължения съгласно законодателството на която и да е държава-членка, както нейните граждани.

Чл. 5. Равно третиране на обезщетения, доходи, факти и събития

Освен ако друго не е предвидено в настоящия регламент и в светлината на установените специални разпоредби по прилагането, се прилага следното:

а) когато, съгласно законодателството на компетентната държава-членка, получаването на обезщетения от социалната сигурност и на други доходи има определени правни последици, съответните разпоредби от това законодателство се прилагат също така и към получаването на равностойни обезщетения, придобити съгласно законодателството на друга държава-членка или към доход, придобит в друга държава-членка;

б) когато съгласно законодателството на компетентната държава-членка, правните последици са резултат от настъпването на някои факти или събития, тази държава-членка взема предвид подобни факти или събития, настъпили във всяка друга държава-членка, като настъпили на нейната територия.

Чл. 6. Сумиране на периоди

Освен ако друго не е предвидено в настоящия регламент, компетентната институция на държава-членка съгласно чието законодателство:

- придобиването, запазването, времетраенето или възстановяването на правото на обезщетения,
- обхвата на законодателството, или
- достъпа до или освобождаването от задължително, или доброволно продължено осигуряване по избор на лицето,

зависи от завършването на периоди на осигуряване, заетост или самостоятелна заетост или пребиваване, зачита до необходимия размер периодите на осигуряване, заетост или самостоятелна заетост или пребиваване, завършени съгласно законодателството на всяка друга държава-членка все едно че периодите са завършени съгласно прилаганото от нея законодателство.

Чл. 7. Отпадане на правилата за пребиваване

Освен ако друго не е предвидено в настоящия регламент, паричните обезщетения, платими съгласно законодателството на една или повече държа-

ви-членки или съгласно настоящия регламент не подлежат на каквото и да е намаляване, изменение, спиране, прекратяване или конфискация поради факта, че бенефициентът или членовете на неговото семейство пребивават в държава-членка, различна от тази, в която се намира институцията, предоставяща обезщетенията.

Чл. 8. Отношения между настоящия регламент и други инструменти за координация

1. Настоящият регламент заменя всички приложими между държавите-членки конвенции за социална сигурност, които попадат в приложното му поле. Въпреки това, някои разпоредби на конвенциите за социална сигурност, сключени от държавите-членки преди влизането в сила на настоящия регламент, продължават да се прилагат при условие, че те са по-благоприятни за бенефициентите или ако са резултат от специфични исторически обстоятелства и последиците им са ограничени във времето. За да продължат да се прилагат тези разпоредби, те се включват в приложение II. Ако по обективни причини не е възможно приложното поле на тези разпоредби да обхване всички лица, за които се прилага настоящия регламент, това се определя точно.

2. Две или повече държави-членки могат, при необходимост, да сключват конвенции помежду си,

* Продължава в следващия брой.

основани на принципите на настоящия регламент и в неговия дух.

Чл. 9. Декларации на държавите-членки относно приложното поле на настоящия регламент

1. Държавите-членки писмено уведомяват Комисията на Европейските общности за декларациите по чл. 1, параграф 1, законодателството и схемите по чл. 3, сключените конвенции по чл. 8, параграф 2 и минималните обезщетения по чл. 58, както и за измененията по същество, направени впоследствие. В това уведомяване се посочва датата на влизане в сила на посочените закони и схеми или в случаите на декларации по чл. 1, параграф 1, датата от която настоящият регламент ще се прилага за схемите, определени от декларациите на държавите членки.

2. Тези уведомления се предават в Комисията на Европейските общности всяка година и се публикуват в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Чл. 10. Предотвратяване на съвпадането на обезщетения

Освен ако не е предвидено друго, настоящият регламент не може нито да предоставя, нито да запазва правото на няколко обезщетения от един и същи вид за един и същи период на задължително осигуряване.*

ФОРМУЛЯР Е 104 – СУМИРАНЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИ ПЕРИОДИ И ПРИДОБИВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

Георги Желев,
началник-отдел "Краткосрочни обезщетения и приложимо законодателство по договори в областта на социалното осигуряване" в Дирекция "Европейска интеграция и международна дейност", НОИ

Обезщетенията за болест и майчинство, съгласно правилата за координация на системите за социална сигурност, които се съдържат в Регламент на Съвета (ЕИО) № 1408/71 и Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72, са два вида – в натура и парични.

Паричните обезщетения компенсират работниците за загубата на доходи, докато обезщетенията в натура покриват разходите за медицинското обслужване. Разликата между двата вида се състои в това, че обезщетенията в натура се предоставят от институцията по място на пребиваване в съответствие с прилаганото от нея законодателство, но от името и за сметка на компетентната институция. Паричните обезщетения се предоставят от компетентната институция в съответствие с прилаганото от нея законодателство. Затова при паричните обезщетения възниква в някои случаи необходимост от техния износ в друга държава-членка (ДЧ) на Европейския съюз/Европейското икономическо пространство (ЕС/ЕИП).

Съгласно Приложения II, III и IV на Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72, НОИ е компетентна институция по отношение само на паричните обезщетения, а по отношение на обезщетенията в натура компетентна институция е НЗОК.

Българското осигурително законодателство, както между впрочем и законодателствата на повечето от ДЧ на ЕС/ЕИП, поставя придобиването на правото на парични обезщетения за болест и майчинство от наличието на определена продължителност на осигурителния стаж (вж. чл. 40, ал. 1, чл. 48а и чл. 52а от КСО).

В случаите, когато осигуреното лице не е изпълнило изискванията на българското законодателство

за наличие на определената продължителност на осигурителния стаж само с българското си осигурено време, то може да се възползва от възможностите, които му предоставят правилата за координация на системите за социална сигурност.

Удостоверяването на осигурителните периоди от/за ДЧ на ЕС/ЕИП е регламентирано в чл. 16 от Регламент на Съвета (ЕИО) № 574/72. Съгласно тази разпоредба, наетото или самостоятелно заетото лице следва да представи на компетентната институция **формуляр Е 104** ("Удостоверение относно сумиране на осигурителни периоди, периоди на трудова заетост или периоди на пребиваване"), който е предназначен да удостовери наличието на придобити осигурителни периоди от лицето в друга ДЧ. Този формуляр се издава по искане на лицето от институцията, на чието законодателство същото е било подчинено и по чието законодателство то е придобило осигурителните периоди.

Ако лицето не представи такъв формуляр, същият може служебно да се изиска от институцията на съответната ДЧ на ЕС/ЕИП от дирекция "Европейска интеграция и международни договори" при ЦУ на НОИ, при наличието на достатъчно данни, предоставени от лицето за придобити осигурителни периоди по законодателството на тази ДЧ на ЕС/ЕИП.

За целта лицето следва да попълни **Заявление за удостоверяване на осигурителни периоди от държава-членка на ЕС/ЕИП с формуляр Е 104**, което може да се намери на електронната страница на НОИ – www.noi.bg, в раздела "Европейска интеграция и международни договори".

Освен декларирането на съответните осигурителни периоди и посочване на държавата, към заяв-

лението се прилагат копия от документи, издадени от съответната ДЧ на ЕС/ЕИП, удостоверяващи наличното осигурено време; копие от документ за самоличност, като се посочват името и адресът на институцията, към която лицето е било осигурено, както и осигурителният му номер в съответната държава, ако са известни.

След получаване на заявлението, дирекция “Европейска интеграция и международни договори” обработва данните и изпраща на институцията на съответната ДЧ на ЕС/ЕИП чрез формуляр Е 001 (“Формуляр за съобщение”) искане за издаване на формуляр Е 104.

След получаване на формуляра от съответната ДЧ на ЕС/ЕИП, същият се изпраща на лицето, подало заявлението за прилагане на разпоредбата на чл. 29, ал. 1 от НИИПОПДОО, съгласно която лицата по чл. 10 от НИИПОПДОО (работодателите, осигурителите, техните клонове и поделения, както и самоосигуряващите се лица), представят в съответните ТП на НОИ и техните филиали документите за осигурителен стаж, придобит в друга държава, издадени от съответната чужда осигурителна институция.

При представяне на издаден и заверен формуляр Е 104 в ТП на НОИ, с който лицата предварително са се снабдили от институцията на съответната ДЧ на ЕС/ЕИП, този формуляр се взема предвид за целите на сумирането на осигурителни периоди от ТП на НОИ, без да се изисква допълнително потвърждаване от дирекция “Европейска интеграция и международни договори”, превод, заверка или легализация.

За лицата, които имат придобити осигурителни периоди по законодателството на България, но искат удостоверяването с формуляр Е 104 на българското си осигурено време, за да им послужи за сумиране на осигурителни периоди по законодателството на ДЧ на ЕС/ЕИП, същият се издава по тяхно искане от дирекция “Европейска интеграция и международни договори”, при спазване разпоредбите на българското законодателство за удостоверяване на български осигурителен стаж.

За целта лицето следва да попълни и представи **Молба за издаване на удостоверение за осигурителен стаж**, която може да се намери на електронната страница на НОИ – www.noi.bg, в раздела “Европейска интеграция и международни договори”.

Освен основното си предназначение – сумиране на осигурителни периоди при преценка правото на парични обезщетения за болест и майчинство, в рамките на здравното осигуряване и паричните обезщетения в натура, които НЗОК администрира, формуляр Е 104 се издава и за сумиране на здравноосигурителни периоди, което дава възможност лице, което се е осигурявало в друга ДЧ на ЕС/ЕИП, да придобие здравноосигурителни права в Република България в резултат на отчитане на осигуреното му време в съответната ДЧ на ЕС/ЕИП.

В този случай, при завръщане в Република България, лицето, което се е осигурявало в друга ДЧ на ЕС/ЕИП, следва да представи формуляр Е 104 **в съответната ТД на НАП**, като така би придобило изгубените си в Република България здравноосигурителни права, без се налага да бъде следвана процедурата, предписана в чл. 40а на ЗЗО: осигуряване в течение на 6 последователни месеца или еднократно заплащане на 12 здравноосигурителни вноски.

Въпреки че в тези случаи формуляр Е 104 следва да се представи в съответната ТД на НАП, искането за издаването му по служебен път се извършва от компетентната институция, която администрира в Република България обезщетенията в натура, съгласно правилата за координация на системите за социална сигурност в рамките на ЕС/ЕИП – **НЗОК**.

Заявленията за издаване на Е 104 могат да се направят на електронната страница на НЗОК – www.nhif.bg, в раздел “Международно сътрудничество”, подраздел “Европейска интеграция”, като се подават лично, от родител или пълномощник в деловодството на НЗОК или РЗОК, по пощата, по факс или чрез електронно съобщение (e-mail).

В случаите, когато лицата искат удостоверяването с формуляр Е 104 на периодите им на здравно осигуряване в Република България, за да им послужи пред съответната здравноосигурителна служба на ДЧ на ЕС/ЕИП, същият се издава по тяхно искане от НЗОК/РЗОК.

За допълнителни разяснения в тези случаи лицата могат да се обръщат за съдействие към дирекция „Европейска интеграция и международно сътрудничество” в ЦУ на НЗОК (тел. 02/ 965 9116) или към международните отдели на съответните компетентни осигурителни институции в държавата по престоя.

Минало

120 Г. ОТ ПЪРВОТО ЗАКОНОПОЛОЖЕНИЕ ЗА ПЕНСИИТЕ НА МИНИСТРИТЕ

Валентина Минчева,
главен експерт в отдел “Връзки с обществеността” в НОИ

Периодът 1889–1892 г. са най-силните години от управлението на Стамболовото правителство. Тогава се създават благоприятни условия за изработването и приемането на закони, които трасират по-нататъшното развитие на Третата българска държава. То е съпътствано и с осъществяване на законодателната социална връзка между държавните институции и българското общество. Един от значимите проекти е **Закон за полицията**, приет на 6 ноември 1889 г. от V ОНС. Въпреки че по своята същност това не е пенсионен закон, с него е регламентирана една ценна социална придобивка за полицейските служители – правото им на пенсия след определен срок на прослужено време. За 20-годишна служба те имат право да се пенсионират пожизнено с възнаграждение “в размер на 2/3 от заплатата”, а след 30-годишна служба размерът на пожизнената пенсия възлиза на цялата заплата.

По време на управлението на Стамболовото правителство са приети още: **Законоположението за пенсиите на министрите в оставка** (ДВ, бр. 19 от 24.01.1890 г.), **Законът за пенсиите и временните помощи на свещениците** (ДВ, бр. 31 от 8.02.1890 г.), **Законът за пенсиите на военните лица и чиновниците по военното ведомство** (ДВ, бр. 10 от 14.01.1891 г.), **Законът за пенсиите на чиновниците и служителите по гражданското ведомство** (ДВ, бр. 6 от 18.01.1891 г.).

Тук ще цитирам указа за утвърждаването на **Законоположението за пенсиите на министрите в оставка**.

УКАЗ №284
Ний, Фердинанд I
С Божията милост и народната воля
Княз на България,
Обявяваме на всички наши верноподаници:
В Обикновено Народно събрание в III си редовна сесия, в заседанието си на 16 дек. 1889 г. прие,
Ний утвърдихме и утвърждаваме следното:

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

I. Всеки министър, който си даде оставката, получава пожизнена пенсия в размер на една трета част от министерската си заплата.

Ако по негово желание бъде назначен на държавна служба, пенсията му се прекратява само за през времето, в което се е намирал на служба.

II. Всички наредби и закони, които противоречат на настоящото законоположение, се отменят.

Заповядваме, настоящото предложение да се облече с Държавния печат, да се обнародва в Държавен вестник и да се тури в действие.

Изпълнението на настоящия указ възлагаме на нашия Министър на финансите.

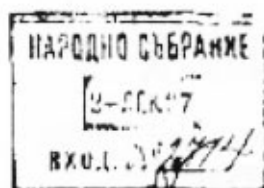
Издаден в Нашата столица София на 16 декември 1889 г.

На първообразното със собствената на Негово Царско Височество ръка написано: Фердинанд
Приодписал:

Министър на финансите Ив. Салабашев
Първообразното предложение е облечено с Държавния печат и зарегистрирано под № 253 на 17 януарий 1890 г.

Пазител на Държавния печат: Министър на правосъдието Д. Тончев

Д. № 104/97 г.

11-1 / 97

До почитаемия Председателю,
на IX Обикновено
Народно Собрание.

Ганодине Председателю,

При всичко, че аз съм прѣкаралъ
дълго време — за да не кажа цѣлия си
животъ — въ служение на Българското
Отечество, обаче, не съмъ билъ готовъ
да се изпълни надъ мене напълно вван-
гелското изречение. "Стария служение
остарява" питае ли? Азъ не мога да
се позова на закона за да получа за из-
служено време сега — на стари години —
пенсия отъ каквато имахъ нужда. Та-
кава може да ми се отпусне само по
рѣшение отъ Народното Собрание на
благосклонното внимание на което най
почтително азъ тайствувамъ да пред-
ставите настоящата ми молба.

Содрий 2-и Декемврий
1897 г.

Съ уважение

Драган Цанковъ